

Podpora řízená jednotlivcem/uživatelem

Podklady pro účastníky semináře a členy tematické sítě, 5. -6. května 2010

Peníze nenáleží systému, ale lidem.

Individualizace služeb nelze dosáhnout bez individualizace financování.

Obsah

I.	Souvislosti.....	2
II.	Nové pojmy	2
III.	Principy britského systému In Control	4
IV.	Sedm fází britského systému In Control.....	5
V.	Návaznost na situaci v ČR.....	8
VI.	Tematická síť Podpora řízená jednotlivcem/uživatelem.....	9
VII.	Zdroje.....	9

I. Souvislosti

Lidé, kteří potřebují pravidelnou, dlouhodobou placenou podporu v úspěšném zvládnutí činností každodenního života, nemají v České republice dostatečnou možnost rozhodovat o způsobu zajištění potřebné podpory. Mají omezené možnosti rozhodovat o svém životě. Pro zlepšení situace je potřeba změnit stávající systém zajišťování sociálních služeb.

Zajímavou inspirací by pro nás mohly být zkušenosti s britským systémem In Control, který u nás představuje *In Control Partnerships*, britská nevládní, nezisková organizace spolupracující s občany, vládou a dalšími neziskovými i ziskovými organizacemi. In Control Partnerships (sídlicí v Anglii) ve spolupráci s partnery navrhla a v praxi vyzkoušela nový systém založený na podpoře řízené jednotlivci/uživateli (Self-Directed Support). Cílovou skupinou jsou lidé s postižením, senioři, dlouhodobě nemocní lidé atd. Nový systém ve Spojeném království používá 110 hrabství.

In Control byl v UK navržen za účelem odstranění řady nedostatků spojených s tradičním systémem služeb: netransparentnost a nespravedlnost při využívání veřejných zdrojů, přizpůsobování služeb poskytovatelům namísto lidem a jejich potřebám, izolovanost a roztříštěnost služeb. Starý systém lidem neumožňuje kontrolovat a ovlivňovat služby, které jsou jim poskytovány. Naopak lidé s postižením s využitím starého systému jsou stále izolováni ve specializovaných zařízeních, nemohou rozhodovat o důležitých věcech týkajících se jejich vlastního života, vybírat si služby, jsou bez domova, práce a dalších důležitých věcí, o které by v životě stáli.

Se systémem In Control máme možnost seznámit se v rámci projektu INSPIRACE, který realizuje Quip – Společnost pro změnu ve spolupráci se zahraničními partnery: European Coalition for Community Living (UK), In Control Partnerships (UK) a University of Siegen, Centre of Planning and Evaluation of Social Services (Německo).

Projekt je financován ze zdrojů Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR.

II. Nové pojmy

Podpora řízená jednotlivcem/uživatelem (Self-Directed Support)

Podpora řízená jednotlivcem/uživatelem je nový systém umožňující lidem mít kontrolu nad penězi z veřejných zdrojů určenými pro zajištění služeb a další podpory pro ně. Lidé sami nebo s pomocí někoho dalšího, koho si určí sami, rozhodují o tom, k čemu a jak budou peníze využity. V důsledku toho mohou lidé sami ovlivňovat způsob vlastního života, žít život podle svých představ.

Individuální rozpočty (Individual Budgets)

Individuální rozpočet může zlepšit přístup člověka k potřebným službám tím, že mu umožňuje pořídit si podporu, která není dostupná prostřednictvím tradičních systémů poskytování služeb. Peníze alokované prostřednictvím individuálních rozpočtů jsou vázány na konkrétního člověka, nikoli na organizace – poskytovatele služeb. Finance by měly být „přenosné“ a měly by mít schopnost „jít za člověkem“.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Individuální rozpočty mohou vypadat v různých zemích různě, měly by ale vždy splňovat následující části: identifikovat potřeby člověka, vybrat služby, které nejlépe odpovídají těmto potřebám, určovat rozsah služeb nebo podpory, který je nezbytný pro adekvátní pokrytí všech identifikovaných potřeb, určovat náklady nebo částku k zaplacení poskytovatelům určených služeb, integrovat služby v rámci jediné částky určené pro individuální rozpočet, zavádět metody a postupy pro registraci žádostí a získávání finanční náhrady.

Využití Supports Intensity Scale (SIS) pro individuální rozpočty (USA)

V USA je pro alokaci zdrojů využíván nástroj SIS¹. Projekt byl zahájen jako odpověď na poptávku po spravedlivějším a efektivnějším systému služeb. V USA spolupracuje na tomto tématu 8 států a Human Services Research Institute. Základem je využití SIS, standardizovaného nástroje individuálního posuzování potřebné podpory, vyvinutý v roce 2004 organizací AAIDD. (SIS využívá jako oficiální nástroj posuzování potřeb 14 států a dále 4 kanadské provincie.) Přitom se pracuje také s minulým financováním a zkoumají se implicitní a explicitní pravidla pro alokaci zdrojů.

SIS jako součást spravedlivého systému alokace financí navíc podporuje rozvoj plánování zaměřeného na člověka atd.

Odlíšnost individuálních rozpočtů a přímých plateb

Individuální rozpočty: Částka vyplývá z posouzení potřeb člověka (nezávisle na poskytovateli a jeho nákladech), individuální plán následuje a je sestavován se znalostí částky, kterou bude mít člověk k dispozici na zajištění potřebné podpory. Finance lze použít i na jiný typ podpory než je registrovaná sociální služba (pomůcky, pořízení vybavení, nákup lístků na fotbal apod.); podstatné je, k jakým výsledkům povede podpora zaplacená z individuálního rozpočtu. Přímé platby jsou jednou z forem individuálních rozpočtů, pokud jde o formu výplaty alokované částky: na účet člověka (nikoli jiné osobě).

Přímá platba: Částka je výsledkem procesu individuálního plánování. Vzhledem k tomu, že chybí fáze posuzování potřeb, nejsou přímé platby tak transparentní a spravedlivé, jako individuální rozpočty.

Plánování zaměřené na člověka

Plánování zaměřené na člověka je soubor principů v přístupu k individuálnímu plánování podpory u lidí vyžadujících dlouhodobou, pravidelnou pomoc v úspěšném zvládnutí činností každodenních života. K hlavním principům patří:

- Člověk stojí v centru plánování veškerých aktivit
- Cílem plánování je pomoci lidem žít život podle vlastních představ
- Klíčovým zdrojem informací je člověk sám a lidé, kteří jej znají, pomáhají mu

¹ V Evropě se testuje použití SIS k tomuto účelu v Belgii.

- Plánovací proces je určován silnými stránkami člověka, jeho schopnostmi, přáními a potřebami v oblasti podpory
- Plánování zaměřené na člověka ústí do individuálně definovaných výsledků

Plánování zaměřené na člověka je v praxi realizováno pomocí řady metod a nástrojů v grafické nebo textové podobě.

III. *Principy britského systému In Control*

Lidé potřebující podporu² mohou mít kontrolu nad svým životem a být plnohodnotnými občany, pokud budou moci využívat individuální rozpočty jako součást vlastní podpory, kterou si budou sami řídit.

7 principů in Control

1. Právo na nezávislý život

Pokud má člověk dlouhodobé následky onemocnění nebo úrazu³ vedoucí k tomu, že potřebuje pomoc, aby mohl plnit svou roli občana, měl by potřebnou pomoc dostávat.

Pokud mohu získat potřebnou podporu, mohu být nezávislým občanem.

2. Právo na individuální rozpočet

Pokud člověk potřebuje dlouhodobou placenou podporu jako součást svého života⁴, měl by mít možnost rozhodovat o tom, jak peníze vydávané na tuto podporu jsou užívány.

Vím, kolik peněz mohu využít na zajištění podpory pro sebe.

3. Právo na sebeučení

Pokud člověk potřebuje pomoc při rozhodování, pak by se rozhodování mělo odehrávat co nejbližší člověku, jak je to možné, a mělo by odrážet jeho zájmy a priority.

Mohu se rozhodovat nebo mám podporu či zastupování, abych mohl/a dělat svá vlastní rozhodnutí.

4. Právo na přístupnost

² Pojmeme podpora se tu míní nejen peníze, ale také profesionálně poskytované služby, neformální pomoc, pomůcky, strategie apod.

³ impairment

⁴ V podstatě definice cílové skupiny

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Systém či pravidla, v jejichž rámci se musí lidé pohybovat, musí být jasná a musí lidem s postižením umožňovat maximální kontrolu nad podporou, která je jim poskytována.

Rozumím pravidlům a systému a jsem schopen/schopna získat pomoc jednoduše.

5. Právo na pružné financování

Pokud někdo využívá svůj individuální rozpočet, měl by mít možnost bez zbytečných omezení využít jej způsobem, který mu bude dávat smysl.

Mohu své peníze využít pružně a tvůrčím způsobem, aby mi to vyhovovalo. Obvykle je kombinována formální a neformální podpora.

6. Princip odpovědnosti

Lidé s postižením a vláda odpovídají za to, že si vzájemně vysvětlí svá rozhodnutí a budou sdílet, co se naučili.

Měl bych říct lidem, jak jsem použil své peníze a co jsem se naučil.

7. Princip způsobilosti

Lidé s postižením, jejich rodiny a komunity nesmí být vnímány jako neschopné řídit svoji vlastní podporu, učit se a přispívat.

Dejte mi dost pomoci, ale ne příliš; mohu se také na něčem podílet/něčím přispět.

IV. Sedm fází britského systému In Control

1. Sebehodnocení (Self-assessment)⁵

Transparentní systém hodnocení za účelem stanovení nároku na finanční prostředky z veřejných zdrojů. Hodnocení je založeno na vyplnění dotazníku zaměřeného na zmapování potřeb v každodenním životě a také na zjištění, do jaké míry člověk může potřebnou podporu získat v podobě neplacené podpory rodiny a přátel.

⁵ Ch. Moseley: Státní strategie individuálních rozpočtů obecně využívají jeden ze tří přístupů pro vyhodnocování potřeb jednotlivce. První metodu lze popsat jako „rozvojový“ přístup. Identifikuje a hodnotí potřeby, pro něž má existovat podpora prostřednictvím procesu plánování zaměřeného na člověka, přičemž základní cíle, kterých se má dosáhnout, jsou stanovovány členy plánovacího týmu jednotlivce nebo jeho „kruhu podpory“. Druhý, „statistický“ přístup, používá standardizovaný protokol pro vyhodnocení potřeb a někdy i stanovení alokací. Třetí metoda kombinuje prvky prvních dvou přístupů, pokud jde o způsob rozhodování kruhů podpory a plánovacího týmu jednotlivce. Je důležité, aby jednotlivci využívající podpory a jejich rodiny rozuměli procesu, kterým jsou individuální rozpočty vytvářeny a implementovány. Státní organizace a poskytovatelé služeb musí lidem s postižením a jejich rodinám vysvětlit, podle čeho jsou identifikovány jejich potřeby, a jak jsou pro účely financování vyhodnocovány.

Sebehodnocení se provádí za podpory sociální pracovníce. Každý okres používá vlastní dotazník. Např. někde jsou krom odpovědí člověka samotného zaznamenávány ještě odpovědi sociálního pracovníka a někde také konečné hodnocení z pohledu veřejné správy. Systém se nazývá RAS (Resource Allocation System).

Do dotazníku jsou vyplňovány informace o člověku, jeho životě a potřebě podpory. V potaz jsou brány informace o potřebách člověka a jeho rodiny.

Sebehodnotící dotazník obvykle obsahuje následující otázky:

- péče o vlastní osobu (oblékání, nakupování, jídlo...)
- vztahy – rodina, přátelé, známí
- zapojení do komunity – využívání místních obchodů, knihovny, kostela...
- práce, volný čas a vzdělávání
- rozhodování – kdo rozhoduje o důležitých věcech, kdo poskytuje podporu při rozhodování, kdo se stará o peníze
- bezpečí, prevence poškození – např. používání plynu při vaření, cestování veřejnou dopravou
- rizika – chování nebezpečné pro člověka samotného nebo pro lidi kolem
- podpora v rodině – možnost pomoci ze strany rodiny, co pro rodinu znamená poskytovat člověku podporu

2. Plán podpory

Individuální plán podpory je zpracováván s vědomím částky, se kterou člověk může každý měsíc počítat. Plán podpory popisuje, jak budou peníze z individuálního rozpočtu použity. Plán si člověk může vytvořit sám (může se zúčastnit kurzu) nebo za pomoci jiných lidí – členů rodiny, odborníků apod.

Schvalujícímu úředníkovi veřejné správy musí být z plánu jasné: 1) co je důležité pro člověka, jaký je jeho životní styl; 2) co se má v životě člověka změnit (např. bydlení, služba); 3) jaká podpora bude člověku poskytována; 4) jak konkrétně budou peníze využívány; 5) jak bude organizována poskytovaná podpora; 6) jak budou konána rozhodnutí v životě člověka, jak bude člověk zapojen do rozhodování, pokud v rozhodování potřebuje podporu někoho dalšího; 7) postup, akční plán pro realizaci cílů.

Z plánu je patrné, jaké druhy služeb/podpory (nikoli konkrétní poskytovatel) člověk využije pro naplnění svých potřeb.

3. Odsouhlasení plánu podpory

Plán schvaluje veřejná správa. Schvalující úředníci se mimo jiné zabývají zajištěním zdraví a bezpečí, zkoumají rizikové faktory (informace jsou obsaženy i ve vyplněném sebehodnocení). Úředníci si mohou vyžádat více informací, upravit něco apod. než plán schválí.

4. Využívání individuálního rozpočtu

Odpovědnost za použití peněz je na příjemcích prostředků.

Je potřeba vyúčtovat příjmy a výdaje související s naplňováním plánu podpory. Jsou přípustné změny oproti plánu. Pro případ kontroly musí člověk být schopen doložit, kde a jak byly peníze utraceny.

Je několik cest, jak využívat své peníze z individuálního rozpočtu: 1) přímá platba peněz na účet člověka a který si sám spravuje rozpočet; 2) peníze jsou poslány na účet někoho, kdo je pověřen jednat jménem člověka – např. člen rodiny; 3) lze vytvořit „trust“⁶, skupinu lidí, kterým člověk důvěřuje, jednají jménem člověka a spravují jeho peníze; 4) lze si zaplatit profesionála (např. brokera), který spravuje peníze; 5) zaplatit poskytovatele aby vytvořil pro člověka individuální účet (individual service fund) určený pro peníze výhradně pro tohoto člověka – uživatele dané služby nebo 6) lze požádat sociálního pracovníka obce (care manager), aby se o peníze staral.

Když peníze nestačí (např. na 24 hod. denní podporu), zapojí se přirozené okolí člověka apod. (např. každých 6 týdnů se o tatínka stará jedna z dcer).

Peníze lze využít na zaplacení asistenta. Člověk se stává zaměstnavatelem a to i v případě, že asistenci poskytuje člen rodiny (vnučka). Asistent píše výkazy práce.

5. Zorganizování podpory

Podporu si může člověk organizovat sám nebo lze využít někoho důvěryhodného (někoho z rodiny, přítele) nebo placeného profesionála (např. brokera).

6. Život podle vlastních představ

V souladu se schváleným plánem podpory si člověk může koupit služby umožňující mu žít podle vlastních představ, např.: jet na fotbal, koupit si technické pomůcky zvyšující soběstačnost nebo snižující zdravotní rizika, rozvíjet své dovednosti (např. udělat si řidičský průkaz), zlepšující architektonickou přístupnost domácnosti apod.

Pokud lidé s postižením dostanou peníze a mají odpovědnost za jejich využití, zajistí obvykle efektivnější využití peněz, než úřad.

7. Přezkoumání a ponaučení

⁶ Lze vytvořit „independent living trust“, v němž se lidé oficiálně zaváží investovat čas a zájem o člověka. Je to nástroj udržitelné podpory např. pro člověka s těžkým postižením, aby i v případě, že se např. stane něco s rodiči, byl tu pořád někdo další, kdo zajistí, aby peníze byly používány ve prospěch člověka.

Plnění plánu a využívání peněz je kontrolováno veřejnou správou.

I nejlepší plán se může měnit, je to přípustné. Někdy se dokonce ukáže, že člověk nepotřebuje všechny své peníze, protože díky placené podpoře získá neformální, neplacenou pomoc. Peníze se vrátí do veřejného rozpočtu.

V. *Návaznost na situaci v ČR*

PSP ČR vyzvala na konci roku 2009 vládu k předložení změny zákona o sociálních službách tak, aby došlo ke zvýšení efektivity financování sociálních služeb.

V návaznosti na to MPSV ČR připravilo teze novely určené k další expertní a politické diskusi. Pro efektivní, účelné a hospodárné využití výdajů z veřejných rozpočtů MSPV navrhuje provést cílené normativní úpravy v následujících oblastech:

1. Zajistit **účelnější využívání příspěvku na péči** tak, aby příspěvek na péči byl striktně využíván k zajištění péče a pomoci a nikoli k uspokojování jiných potřeb
2. Zajistit odpovídající **ocenění intenzity péče dle její náročnosti**
3. Zajistit odpovídající **participaci neformálních** (soukromých) zdrojů na zajištění péče a pomoci
4. Ověřit možnost zavedení systémové valorizace příspěvku na péči dle faktických nákladů na péči a **současně potlačovat dofinancování nákladů péče formou dotací či příspěvků z veřejných rozpočtů**, pokud je péče zajišťována profesionálním způsobem
5. Zajistit odpovídající **participaci (podíl) veřejných zdrojů dle kompetencí**, které jsou jednotlivým správcům veřejných financí svěřeny
6. Zajistit **transparentní, hospodárný a nediskriminující systém přerozdělování veřejných zdrojů** tak, aby instituce, kterým je uloženo zajišťovat sociální služby, byly schopny tento úkol zvládnout
7. Zajistit fyzickou a finanční dostupnost sociálních služeb tak, aby mohl být plošně využit systém „sdílené péče“
8. Zajistit funkční **kontrolní mechanismy, které eliminují neekonomické, neefektivní a neúčelné využívání veřejných zdrojů**
9. Ověřit udržitelnost konceptu tzv. „stropu“ výdajů veřejných rozpočtů na sociální služby, tj. souhrnu výdajů na dávky a dotace či příspěvky

Se stejným objemem peněz z veřejných rozpočtů lidé, pokud mají kompetenci ovlivňovat maximálně jejich využití, získají víc – jejich spokojenost dramaticky vzroste, zvýší se kvalita jejich života.

Předpokladem je, že veřejná správa uzná, že „peníze nenáleží systému, ale lidem“.

VI. Tematická síť Podpora řízená jednotlivcem/uživatelem

Cílem projektu INSPIRACE, který se mimo jiné věnuje tématu podpora řízená jednotlivcem/uživatelem, je:

- prozkoumat mechanismy systémů podpory řízené jednotlivcem/uživatelem a promyslet možné návaznosti na systém v ČR a to zejména na příkladu britského systému In Control
- navrhnout, jak systém podpory řízené jednotlivcem/uživatelem prozkoumat praktickým vyzkoušením v podmínkách ČR a pomoci nalézt finanční prostředky na pilotní projekt, analýzu výsledků projektu a návrh plošného použití v ČR

Za účelem splnění výše uvedených úkolů v rámci projektu INSPIRACE vzniká tzv. tematická síť, složená ze zástupců zájmových skupin a britských odborníků. První setkání tematické sítě proběhne v květnu 2010 v návaznosti na jednodenní seminář vedený kolegou Johnem Woters a Caroline Tomlinson.

VII. Zdroje

Your Support, Your Way. The story so far of Self Directed Support in the London Borough of Richmond upon Thames. In Control Partnerships. On-line: <http://www.in-control.org.uk/site/INCO/Templates/General.aspx?pageid=1448&cc=GB>

Charles Moseley: Individual Budgeting, Control and Support: What Systems Need to Tell People. On-line: <http://www.ici.umn.edu/products/impact/171/over3a.html>

Andrew Tyson: Self-Directed Support in Hartlepool 2006-2009. on-line: <http://www.in-control.org.uk/hartlepool-report-2006-2009>

www.in-control.org.uk/factsheets.

Madeleine Kimmich, D.S.W., John Agosta, Ph.D., Jon Fortune, Ed.D., Drew Smith, B.A., Kerri Melda, M.S., Karen Auerbach, Ph.D., and Sarah Taub, M.M.H.S.: Developing Individual Budgets and Reimbursement Levels Using the Supports Intensity Scale. HSRI. 2009. on-line: http://www.hcbs.org/files/155/7709/Individual_Budgets_Using_SIS_FINAL.pdf

Quip – Společnost pro změnu

Kancelář projektu: Studentská 3, 160 00 Praha 6

Tel.: +420 233 322 319 | info@kvalitavpraxi.cz | www.kvalitavpraxi.cz

Quip
společnost pro změnu

In Control Partnerships

Carillon House, Chapel Lane, Wythall, West Midlands, B47 6JX, UK

Tel.: +44 1564 821 650 | info@in-control.org.uk | www.in-control.org.uk

in Control